

HARCERSKI INFORMATOR HISTORYCZNY

Rok II:1983

styczeń-marzec

Nr 1

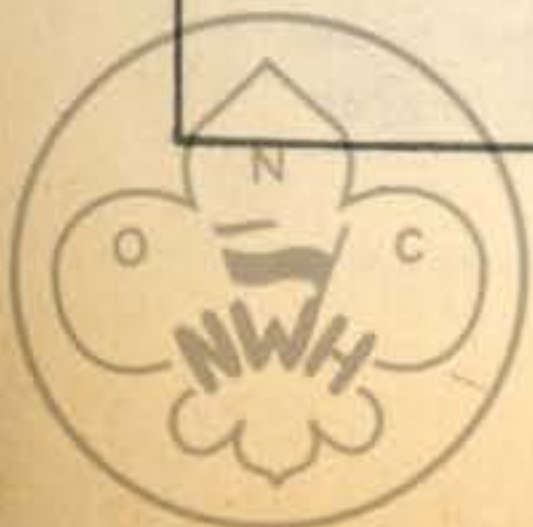
↳ *Od redaktora* ◀

Wystawy, spotkania, seminaria, ogniska i inne imprezy związane z historią harcerstwa stały się ponownie elementami pracy Związku Harcerstwa Polskiego. Historia wróciła do codziennego działania harcerskich jednostek organizacyjnych.

Istnieje pilna potrzeba dzielenia się zdobytymi doświadczeniami, upowszechniania najbardziej efektywnych form pracy z młodzieżą. Oczekujemy na takie materiały oraz na wszelkie informacje o działalności poszczególnych Komisji Historycznych.

Brakuje nam danych o istniejących Komisjach Historycznych poszczególnych Hufców. Choemy o nich i ich pracy wiedzieć więcej a w miarę naszych możliwości wspomagać je materiałami.

W następnym numerze opublikujemy m.in. : Bolesław Leonhard: "Skaut" warszawski 1913-1914 ; Marian Misz-
ozuk: Dokumenty i materiały z lat odbudowy 1944-1945 ;
adresy przewodniczących Chorągwiowych Komisji Historycznych.

archiwum

URZĘDOWE

JUBILEUSZOWA KSIĘGA DRUŻYN

W roku 70-lecia Harcerstwa, redakcja "Harcerstwa" w porozumieniu z Zespołem Historycznym GK ZHP otwiera Jubileuszową Księgę Drużyn. Prawo wpisu do Księgi mają drużyny, które w danym roku obchodzą swój jubileusz: 70-, 60-, lub 50-lecie działalności i które w związku z tym prześlą do redakcji:

- 1/ foto - lub kserokopię dokumentu świadczącego o początkach drużyny /rozkazu lub innego dokumentu powołującego drużynę, odpowiedniego zapisu w oryginalnej kronice itp./,
- 2/ krótki opis służby,
- 3/ notki biograficzne najbardziej zasłużonych harcerzy i instruktorów,
- 4/ krótką charakterystykę współczesnej drużyny.

Nadesłane materiały będą ocenione przez Komisję weryfikacyjną, a następnie - w skrócie - publikowane na łamach "Harcerstwa". W pierwszej kolejności będą publikowane materiały drużyn, obchodzących 70-lecie działalności.

W dalszej kolejności prawo wpisu do Księgi mają także drużyny, które swe jubileusze obchodziły w ostatnich latach, przed otwarciem Księgi: materiały te będą publikowane w kolejności zgłoszeń.

Wszelkie nadesłane do redakcji materiały będą gromadzone i przechowywane przez Zespół Historyczny GK ZHP. Adres red. "Harcerstwo" - ul. Konopnickiej 6 - 00-491 - Warszawa.

WYKAZ POLECEŃ

Główniej Kwatery ZHP dla Komend Chorągwi. 1983 - luty.

1. Zespół Historyczny GK ZHP prosi wszystkie komendy hufców, które kiedykolwiek wydawały własne publikacje odnoszące się do historii harcerstwa, lub na których terenie publikacje takie ukazywały się /staraniem szczepli, drużyn, kół przyjaciół itp./ o przesłanie do Zespołu Historycznego GK ZHP informacji, wypełniając dla każdej pozycji oddzielną kartę - wzór w załączeniu /zał. nr 1/. Odnosi się to również do pozycji, wydawanych przed ukonstytuowaniem się danego hufca, a także do wszelkich innych

wydawnictw, mówiących o historii harcerstwa na danym terenie, o jakich komenda hufca i jej instruktorzy posiadają jakiegokolwiek informacje.

Zbierane informacje będą wykorzystywane przy sporządzaniu bibliografii historycznej harcerstwa, niezbędnej przy pracach nad zapisaniem dziejów harcerstwa.

Jednocześnie przypomina się o obowiązku bieżącego nadsyłania do Głównej Kwatery ZHP egzemplarza /tzw. obowiązkowego/ wszystkich wydawnictw harcerskich.

Termin - 1 maja 1983r.

Załącznik nr 1

Karta informacyjna bibliografii historycznej harcerstwa

Autor /autorzy, redaktor pracy zbiorowej, instancje organizacyjne wydające dokumenty/:	Tytuł /i podtytuły/:
Dotyczy okresu	Dotyczy regionu:
Rodzaj pracy /książka, artykuł w czasopiśmie, praca magisterska, doktorska, spisane wspomnienia, gazetka, itd./:	Charakter materiału /druk, powielany, maszynopis, rękopis, itd./:
Wydawca - nazwa, rok, miesiąc:	Forma: Stron:
Nakład:	
Gdzie jest przechowywany /jeśli w małym nakładzie/:	

♦ MATERIAŁY ♦

Bolesław Leonhard

OD SKAUTINGU - DO HARCERSTWA

Zapotrzebowanie na podobną do skautingu organizację młodzieży istniało wcześniej, ale istotnym bodźcem i zachętą do jej stworzenia w Polsce były wiadomości dochodzące z Anglii o skautingu i jego autorze jako odkrywcy rewelacyjnej metody wychowania.

Przed ostateczną decyzją, Baden-Powell w r. 1907 na południowym brzegu wyspy Brownsea poddał swój system generalnej próbie organizując 3-tygodniowy obóz letni pod namiotami dla 20 chłopców podzielonych na 5-osobowe patrole. "Wilki", "Kruki", "Bawoły" i "Kuliki" z zapalonymi świecami, sygnalizowały, uczestniczyły w grach polowych przy ognisku, i - od tego dopiero, udanego, eksperymentu mówić można o początkach skautingu brytyjskiego. Jego twórca zaczerpnął pełną garścią z doświadczeń ludów różnych kultur i cywilizacji, do czego zresztą otwarcie się przyznawał.

Nie przyniosło mu to ujmę, dało natomiast światową popularność skautingowi, w którego złożoności każdy niemal kraj odnajdywał jakąś własną część, uzupełnioną bogactwem atrakcyjnych form wypróbowanych nieraz daleko poza jego granicami.

Zasady skautingu udostępnił w r. 1908 podręcznik Roberta Baden-Powella "Scouting for Boys" /"Skauting dla chłopców" w odróżnieniu od wojskowego/. Wkrótce potem książkę tę przetłumaczono na wiele języków.

Nigdzie nie kwestionowano wartości podanych w niej metod wychowawczych, stosując je we własnych organizacjach narodowych młodzieży. Natomiast w krajach w jakikolwiek sposób uzależnionych od mocniejszych - budziła poważne opory t r e ś ć baden-powellowskiego skautingu, przypominająca, że jej autor spędził swe "pierwsze życie" w zawodowej służbie wojskowej Imperium Brytyjskiego.

W chwili narodzin harcerstwa właśnie Polska odczuwała cały ciężar skolonizowanego kraju. Niezainteresowane w tych narodzinach pań-

stwa zaborcze - inicjatywę założenia ruchu pozostawiły ugrupowaniom narodowo-wyzwoleńczym.

Założycielem został członek "niezależnego Zetu" i korpusu oficerskiego "Zarzewia", dowódca plutonu Szkoły Podoficerskiej "Armii Polskiej" - Andrzej Małkowski, który już w latach gimnazjalnych ujawnił swe nieprzeciętne talenty organizacyjne w młodzieżowym ruchu abstynenckim. W tym czasie zaś studiował na Wydziale Mechanicznym Politechniki Lwowskiej, był instruktorem wf w "Sokole" i członkiem Zarządu Głównego "Eleuterii" /federacji związków abstynenckich Małopolski. Między innymi w skład federacji wchodziły: organizacja socjalistów "Trzeźwość", katolicka "Eleusis", szkolne Związki Nadziei itp./. Fakt wyznaczenia jego osoby do tej roli przez "Zarzewie" stwierdził Henryk Bagiński w swej książce "U podstaw organizacji Wojska Polskiego 1908-1914" /Warszawa 1935, s. 101/.

Dążenia niepodległościowe pozostałyby prawdopodobnie jedyną cechą różniącą harcerstwo od skautingu, gdyby miało innego założyciela. Rolę Małkowskiego określił w "Harcistrzu" /nr 5 z maja roku 1919/ Tadeusz Strumiłło w sposób następujący: "Z każdego ugrupowania, w którym był, umiał wziąć najważniejsze zdrowe idee i zachować osobisty przyjacielski stosunek z ich wybitnymi przedstawicielami /.../. W takim właśnie duchu dobrał Małkowski z drem Wyrzykowskim gro- no pierwszej Komendy skautowej lwowskiej: obok sokołów, reprezentujących systematyczną kulturę fizyczną weszła młodzież "narodowa" z jej dążeniem do samokształcenia, weszli "zarzewiaci" wnoszący żarliwość niepodległościową wraz z tendencją wojskową, i elsonie z ich bezwzględnością wymagań moralnych /pogłębienie 10 punktu prawa! / i dążnością do oparcia odrodzeniowej myśli na głębszym wnikięciu w ducha Wieszczów i Szczepanowskiego. Sam Małkowski należał do wszystkich tych grup i umiał ukazać ich przywódcom potrzebę zespolenia się we wspólnym działaniu".

Wymieńmy bodaj niektórych: - z "Sokoła": doc. Eugeniusz Piasecki, Zygmunt Wyrobek, - z "Zarzewia": Henryk Bagiński, - z "Eleusis": Stanisław Pigoń, Ignacy Kozielewski, Jerzy Grodyński. Osobno należałoby wspomnieć o ruchu żeńskim w osobach: Olgi Drahonowskiej, Jagi Falkowskiej, Emilii Czechowiczówny i innych.

"Scouting jako system wychowania młodzieży, na podstawie dzieła Generała Baden-Powella" - wydano arkuszami w ciągu pierwszego kursu instruktorskiego we Lwowie zaczętego przez Małkowskiego 20 marca 1911, pod patronatem "Sokoła". "Scouting" Małkowskiego wprowadzał

już zaproponowaną przez E. Piaseckiego nazwę "harcerstwa", tradycję rycerza Zawiszy Czarnego i hasło Złotu Grunwaldzkiego z r. 1910 - "Czuwaj!" /s. 158-159/ oraz wymagał przykładu abstynencji od alkoholu i tytoniu ze strony również kadry instruktorskiej /s. 164/. Niektóre gry polowe /jak np. "Ucieczka Sybiryka", s. 31/ nawiązywały do losów narodu polskiego.

W programie spolszczenia "skautingu polskiego" poszedł Małkowski znacznie dalej niż Mieczysław Schreiber i Eugeniusz Piasecki w "Harcach młodzieży polskiej" /Lwów 1912/, choć autorom tym przyświecał cel - "spolszczenia dzieła Baden-Powella w całym tego słowa znaczeniu". Wskazując na "rodzime ideały nieraz dość wybitnie różne od brytyjskich" /s. VIII/, Schreiber i Piasecki zaznaczali: "Scout oznacza bowiem żołnierza-zwiadowcę, a tem samem obejmuje tylko drobną część programu ćwiczeń harcowskich, ważną niewątpliwie, zajmującą i kształcącą, lecz niegodną tego, by ją przez tę nazwę na czele innych postawić. Skautem dobrym mógł być i Zagłoba: harcerzem tylko Skrzetuski, Wołodyjowski i im podobni".

Byli jednomyślni z Małkowskim, że /s. 50/: - "całe prawo harcowskie /a więc też i zupełna wstrzeźliwość od alkoholu i tytoniu/ obowiązują oczywiście nie tylko harcerzy, lecz i harcmistrzów/harcowskich nie może być rozdziwku między słowem i czynem".

Małkowski w swej książce /"Jak skauci pracują", Kraków 1914, s. 328/ tę odrębność harcerstwa podkreślał jeszcze mocniej: - "Przeszczeganie abstynencji od alkoholu i tytoniu uważam za jeden z koniecznych warunków rozwoju skautostwa w Polsce".

Autorzy "Harców" traktowali ściśle trzymanie się wzorów brytyjskich jako "anglomanję". Natomiast Małkowski w r. 1914 uważał to za konieczność, a większość spolszczeń, które wprowadził jako Komendant Skautów /do r. 1912/, za - "nieudane lub zbyt ciężkie; gdybym wówczas znał lepiej oryginał, wiele z tych zmian bym zaniechał".

A jednak w tej samej książce pisał: - "Nigdy tak silnie chęci spolszczenia wzoru baden-powellowskiego Ruchu nie odczuwałem, jak kiedy przyglądałem się Anglikom w ich własnym kraju".

Jak tłumaczył tę pozorną sprzeczność? Otóż wyłącznie przyczynami politycznymi: nie słabnącym ani na chwilę carskim czy pruskim naciskiem typu "kulturkampf". Uważał, że, /s. 308/: "Zastąpienie /bodać częściowe/ wzorów /książek, instytucji itd./ niemieckich przez angielskie przyniosłoby dla nas ogromne korzyści i naszą rodzimą

kulturę, dzisiaj szwankującą, prędzej by pozwoliło odbudować" - spodziewał się bowiem lepszego poznania kultury Anglii poprzez kontakty z jej skautingiem. Wskazywał, że będzie można wówczas /s. 187/: - "Właśnie powoływaniem się na prawdziwe skautostwo obronić młodzież naszą od zakusów objęcia nad nią komendy przez czynniki ościenne, u których skautostwo zamieniło się w gorsze od niego przedfinderstwo lub rozwjedczykostwo".^{x/}

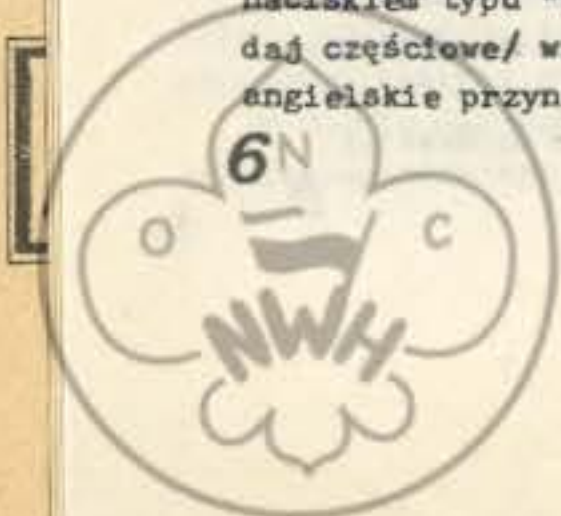
Małkowski wierzył mocno w odrodzenie niepodległej Polski, w której /s. 311/: "Unarodowienie zupełne skautostwa musi zastąpić nazwy angielskie rdzennie polskimi, musi oprzeć gawędy skautowe o dawne polskie tradycje harcowskie, o nasze usiłowania w dobie Kościuszki, musi nasz system wychowawczy nawiązać do usiłowań Komisji Edukacyjnej w. XVIII i tchnąć weń ducha Mickiewiczowego żołnierza przyszłości".

Różnice w pojmowaniu "ponadwyznaniowości" i "apolityczności" w skautingu i w harcerstwie - również mają swoje źródło w poglądach Andrzeja Małkowskiego. Będąc sam głęboko wierzącym, Małkowski nie podzielał sądu Roberta Baden-Powella wyrażonego w liście do Edmunda Naganowskiego /s. 300, odsyłacz/: - "Jeśli wasze skautostwo miało być bez Boga, lepiej żeby go wcale nie było". Stwierdzał natomiast: - "...życie wykazuje, że religijność pomaga ogromnie w wyrobieniu skauta". Używając określenia Aleksandra Kamińskiego chodziło mu o - "chrystianizację posyланą nie tyle od strony obrzędowej i werbalnej, lecz jako realizowanie w życiu codziennym zasad Ewangelii".

Będąc skautmistrzem naczelnym Związku Sokołów Polskich w Ameryce, Małkowski jeszcze raz powrócił do tego zagadnienia w książce "O wychowanie skautowe". /Chicago 1915, s. 72-73/: "Nie zapytujemy oficerów skautowych o ich stosunek do dogmatów, ale wymagamy od wszystkich poszanowania wiary oraz zrozumienia, że wychowania młodzieży nie można bez niej prowadzić. Zachęcamy też kogo możemy, ażeby skautom dawał przykład swoją wiarą i praktyką religijną".

Zaznaczał jednocześnie, że cieszyłby się, gdyby wszyscy harcerze byli katolikami, ale - "jeśli który ze skautów oświadczy że ma wątpliwości dogmatyczne, jedyną rzeczą, której będziemy odeń wymagali, jest owa religijność dawnego Rzymianina: cnotliwość, uczciwość, pracowitość, obowiązkowość. Tych samych zaś rzeczy wymaga Prawo skautowe".

Inaczej też rozumiał hasło "apolityczności": było ono w tym cza-

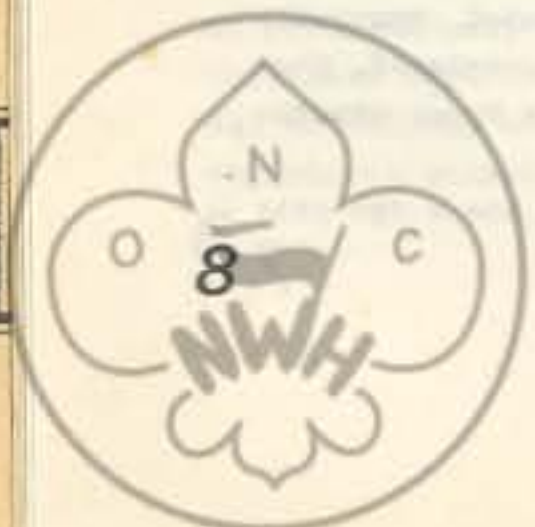
sie jednoznaczne z wezwaniem do jednolitego frontu narodowego w dążeniu do niepodległości.

Przypomnijmy jeszcze, co na temat tych od początku aktualnych odrębności skautingu i harcerstwa pisał w swym opracowaniu dla Biblioteki Tekstów Pedagogicznych Aleksander Kamiński /"Skauting i harcerstwo", Łódź, 1946, s. 19 maszynopisu/: "Ideał służby jest pojmowany jako służba w obronie Kraju. Pojęcie "lojalność" jest zastąpione przez pojęcie "karność"... Drugim kapitalnym rysem harcerstwa jest konsekwencja ideowa uwidoczniła m.in. w jego komentarzach. Jeżeli skaut angielski jest zobowiązany do mówienia bezwarunkowej prawdy tylko wtedy, gdy da słowo honoru, harcerza polskiego obowiązuje prawda w każdym wypowiedzianym zdaniu. Skauting propaguje abstynencję od alkoholu i tytoniu, ale nie zabraniać pić i palić; prawo harcerskie ten zakaz wprowadziło. Istotnego podłoża dla tego rodzaju postawy doszukiwać się należy w polskim /i nie tylko polskim!/"p-ryncypializmie", który nie ma angielskiego zrozumienia do niekonsekwencji życia".

Wymaganie zdecydowanego dobra, przekreślające nawet ślad kompromisu na rzecz choćby "zła mniejszego" - było wyrazem niezachwianej wiary Andrzeja Małkowskiego w polską młodzież, i prawdy jego własnego życia /s. 320/: - "to co zrobicie, niech będzie będzie pomnikiem Polski dzielnej, czystej, zdrowej, harcerskiej! Taką Polskę twórcie wokół siebie. Niech ten zakres, który sami objąć możecie wolą i pracą, wasz stolik szkolny, wasz patrol, wasz ogródek, należy do tej Polski... Pamiętajcie, że nie w tym jest wart człowiek, co przemyślał i przeżył, ale co zrobił dobrego na świecie".

^xMilitarystyczne odmiany skautingu w kaiserowskich Niemczech i w carskiej Rosji.

Bolesław Leonhard

archiwum

Marian Miszczuk

WACŁAW BŁAŻEJEWSKI

Bibliografia harcerska 1911-1960. Warszawa:

Młodzieżowa Agencja Wydawnicza 1981, s. 452, nakład 1 tys. egz. Do użytku wewnątrzorganizacyjnego. Na zlecenie GK ZHP wydała...

Historia harcerstwa jest elementem najnowszej historii Polski. Harcerstwo w ciągu swej ponad 70-letniej historii samorzutnie i samodzielnie wypracowało dorobek będący częścią, składnikiem kultury narodowej. Słowa harcerz, harcerka, harcerstwo znalazły się w słownikach, encyklopediach a treść ^{ich jest} zrozumiała i pozytywnie oceniana przez społeczeństwo.

Warto zauważyć, że harcerstwo rozumiemy współcześnie jako:

- 1/ organizację dzieci, młodzieży i dorosłych, zapoczątkowaną powstaniem pierwszych polskich drużyn skautowych w 1911 r.,
- 2/ ruch społeczno-wychowawczy, który narodził się w latach 1909-1910,
- 3/ system wychowawczy wielokrotnie wzbogacony doświadczeniami pokoleń instruktorów i działaczy, którego podstawę stanowił skauting baden-powelowski.

Te trzy rozumienia harcerstwa pozostają ze sobą w ścisłych relacjach. Organizacja powstała z ruchu społeczno-wychowawczego ^a wewnątrz organizacji grupy poszukujące nowych treści i form dla systemu wychowawczego tworzyły wtórne ruchy wychowawcze.

Historia harcerstwa ma swoją specyfikę i ma specyficzne grono odbiorców w postaci członków obecnego ZHP i oczywiście innych zainteresowanych. Olbrzymie zainteresowanie historią harcerstwa wśród członków organizacji, datujące się od 1980 r., nazwane modą lecz okazało się ono trwałe. To zainteresowanie jest ważną szansą, daje bowiem możliwość pogłębienia wiedzy wyniesionej ze szkoły poprzez pokazanie pełniejszego obrazu historii Polski przez pryzmat dziejów harcerstwa. Nie jest to jednak możliwe dopóki nie ma zapisu dziejów harcerstwa, a aby on powstał potrzebne są nowe badania i publikacje. Dotychczas nie było pełnego rozeznania w dorobku piśmienniczym harcerstwa i w stanie badań nad jego dziejami.

Praca Wacława Błażejewskiego: Bibliografia harcerska 1911-1960 uzupełnia ten brak i stanowi doskonały przewodnik po tak mało znanych, a przecież bogatych i ciekawych obszarach piśmiennictwa harcerskiego.

Sama osoba Autora gwarantowała fachowe wykonanie, staranność i wysoką jakość pracy. W. Błażejowski wieloletni działacz harcerski, bibliofil, księgarz, wydawca, twórca Archiwum Związku Harcerstwa Polskiego przed i po wojnie, autor Historii harcerstwa polskiego, redaktor "Wiadomości Urzędowych" /oficjalnego pisma ZHP/ w latach 1945-1946, od lat pracował nad zebraniem i zarejestrowaniem wytworów piśmiennictwa harcerskiego w postaci obszernej bibliografii harcerskiej.

Jak czytamy w nocie "Od Autora": "Bibliografia niniejsza opracowana została w latach 1957-1961. Pracę tę zainicjowała powołana w 1957 r. przez Naczelną Radę Harcerską, Komisja Historyczna, której zadaniem było gromadzenie materiałów historycznych do źródłowego opracowania historii harcerstwa. Do wydania wprawdzie nie doszło, ale autor postanowił kontynuować rozpoczęte dzieło..." W. Błażejowski przez 20 lat uzupełniał swoją "Bibliografię", chociaż stracił w pewnym momencie nadzieję na jej wydanie. Korzystał z własnego

bogatego księgozbioru, ze zbiorów publicznych, jak i z wielu zbiorów prywatnych m.in. pozostałych po Tadeuszu Strumille i Ignacym Kozielskim. Oczywiście Autor wykorzystał także poprzednio wydane bibliografie harcerskie, z tym iż słusznie zauważył w cytowanej już nocie: "Poprzednie próby bibliograficznego opracowania harcerskiego dorobku piśmienniczego pomijały wiele tytułów nie dawały pełnego opisu, ograniczając się na ogół do notowania ważniejszych jego elementów..."

W wyniku wysiłku włożonego przez Autora utrzymaliśmy pracę, która zadziwia ilością zebranych pozycji jak i wszechstronnością opracowania.

Zasięg chronologiczny obejmuje lata 1911-1960; terytorialny - niemal cały świat. Bibliografia obejmuje druki zawarte, nadbitki i odbitki artykułów z różnego rodzaju periodyków, prace dotyczące harcerstwa a opublikowane w księgach pamiątkowych itp., kalendarze, jednodniówki, sprawozdania oraz druki i odezwy. Nie zostały uwzględnione czasopisma, które Autor słusznie pozostawił do oddzielnego opracowania.

Łącznie bibliografia zawiera opisy 1864 pozycji, które składają się na dorobek piśmienniczy ruchu harcerskiego w tytułowym okresie.

Pojęcie ruch harcerski rozumiane jest tu bardzo szeroko. W zasadzie obejmuje ono wszystkie organizacje używające w swej nazwie lub działaniu słowa harcerstwo. Mamy tu więc zarówno wydawnictwa pols-

kich organizacji skautowych, kolejnych Związków Harcerstwa Polskiego, harcerstwa poza granicami kraju /np. ZHP w Niemczech, ZHP w Czechosłowacji/, harcerstwa emigracyjnego /np. w USA, Anglii, Indiach, Afryce, Iranie, Rosji/, harcerstwa konspiracyjnego jak i Wolnego Harcerstwa, Czerwonego Harcerstwa, Organizacji Harcerskiej Związku Młodzieży Polskiej, Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej oraz publikacje wydane poza tymi organizacjami lecz harcerstwa dotyczące.

Całość zebranego materiału jest ułożona w układzie rzeczowym, czy jak pisze Autor "systematycznym". Innymi słowy podzielono pozycje na XV części, z których powstały odpowiednie rozdziały: "Bibliografie i katalogi; Opracowania ogólne; Historia; Organizacja; Cele i zadania; Metodyka; Technika; Powieść, Nowela, reportaż; Pieśni, poezje, śpiewniki; Utwory sceniczne; Jednodniówki; Kalendarze harcerskie, Odezwy, ulotki; Różne; Uzupełnienia".

Ponieważ niektóre pozycje odnoszą się do kilku działów, więc pełny opis podano tylko w dziale, którego tematyka najbardziej danej pozycji dotyczy, w innych użyto opisu skróconego dopełnionego odsyłaczem liczbowym do pełnego opisu.

Dla ułatwienia w korzystaniu wprowadzono na zakończenie pracy "Układ chronologiczny", w którym zebrano wszystkie pozycje wydane w danym roku w porządku alfabetycznym oraz "Index krzyżowy": autorsko tytułowy a także częściowo terytorialny.

Rodzi się w tym miejscu pytanie o ewentualne niedostatki pracy. Jest rzeczą oczywistą, że przy tak szeroko pomyślanym opracowaniu nie udało się Autorowi dotrzeć do wszystkich wydawnictw harcerskich. Wynika to zarówno ze złego stanu zachowania harcerskiego dorobku wydawniczego jak i z faktu niskich nakładów książek harcerskich. Stąd duża ilość pozycji oznaczonych krzyżykiem /+/, czyli takich, do których W. Błażejowskiemu nie udało się dotrzeć.

Należy dodać, iż w przygotowanej obecnie w MAW-ie drugiej części bibliografii rejestrującej prace w latach 1961-1981 znajdzie się poważna ilość uzupełnień do części pierwszej. Te uzupełnienia dotyczą jednak pozycji o mniejszym znaczeniu wydanych np. przez poszczególne drużyny.

"Bibliografia" wydana została metodą tzw. małej poligrafii co zmniejszyło ilość znaków drukarskich którymi można było dysponować. Jednak książka przygotowana została przez MAW starannie z wykorzystaniem drukopodobnej czcionki.

"Bibliografia" jest pomnikowym dziełem zbierającym harcerski dorobek wydawniczy niezwykle użytecznym dla historyków, bibliotekarzy, dla wszystkich poszukujących kompleksowych informacji o dorobku harcerstwa w różnych dziedzinach.

Nakład "Bibliografii" jest już praktycznie wyczerpany. Zleceniodawca - Zespół Główny Kwatery ZHP, który zajmował się dystrybucją całego nakładu dołożył starań by egzemplarze otrzymały wszystkie większe biblioteki publiczne oraz wszystkie chorągwiowe komisje historyczne.

"Bibliografia" ukazała się jako pierwsza pozycja w serii "Prace Zespołu Historycznego".

Andrzej Rembalski

HARCERSKI SŁOWNIK BIOGRAFICZNY

/historykom harcerstwa pod rozważę/

W ostatnim okresie wydano drukiem stosunkowo wiele opracowań traktujących o historii harcerstwa. Następne są już zapowiedziane i zapewne niebawem ukazą się na rynku księgarskim. Wszystkie one stanowią kolejne etapy pracy zmierzającej do napisania syntezy ruchu harcerskiego.

Sądzę jednak, że opisując historię chorągwi, hufców, szczepli i drużyn, ich autorzy niejednokrotnie zapominają o tym, że tworzyli ją konkretni ludzie. A przecież dorobek wielu instruktorów w pełni zasługuje na to by zachować go w pamięci przyszłych pokoleń.

Niestety dotychczas ukazało się stosunkowo niewiele biografii działaczy harcerskich. Jeszcze mniej wydano prac o charakterze słownikowym, które traktują wyłącznie o życiu i dokonaniach wybitnych harcerzy.

Dlatego też za pilną sprawę uważam rozpoczęcie systematycznej pracy nad Harcerskim Słownikiem Biograficznym.

Jest to przedsięwzięcie trudne wymagające sporych umiejętności i dużego zaangażowania zespołów autorskich. O tym, że praca nad te-

go typu wydawnictwem jest żmudna, świadczą kilkudziesięcioletnie doświadczenia zespołów badaczy przygotowujących do druku kolejne tomy Polskiego Słownika Biograficznego.

Co zatem należałoby zrobić, aby w stosunkowo krótkim czasie opracować i wydać drukiem Słownik Harcerski. Generalnie widzę dwie możliwości.

Jedną z nich to utworzenie przy Zespole Historycznym GK ZHP Kolegium Redakcyjnego. Winno ono po opracowaniu koncepcji programowej i organizacyjnej Słownika pozyskać szerokie grono współpracowników. Ze względu na dużą ilość biografów, które zapewne kwalifikowałyby się do opublikowania, byłoby to zadanie trudne wymagające utworzenia licznego zespołu redakcyjnego. Ponadto docieranie ze szczebla centralnego do wszystkich chorągwi pociąga za sobą określone trudności. Dlatego też proponuję, aby przyjąć drugą alternatywę i prace nad Słownikiem rozpocząć na szczeblu chorągwi. Zespoły chorągwiowe opracowałyby poszczególne jego tomy, które złożyłyby się na jedną całość.

Przed rozpoczęciem tej pracy należałoby wszakże dokonać kilku zasadniczych ustaleń. Najistotniejszym jest przyjęcie zasady czyje biografie winny się znaleźć w Słowniku. Odpowiedź wydaje się prosta - harcerzy i instruktorów zasłużonych dla organizacji. Jest to jednak sformułowanie bardzo nieprecyzyjne. Kwestia "zasług" budzi zwykle kontrowersje i wywołuje dyskusje. Jedno jest jednak pewne. Słownik nie powinien zawierać tylko biografów tych instruktorów, którzy w organizacji sprawowali odpowiedzialne funkcje. Wykazu hasel nie można także ograniczyć tylko do instruktorów. Winny się w nim znaleźć także życiorysy harcerek i harcerzy, którzy swoją postawą, czynami a także często również i ofiarą życia w pełni zasłużyli na to, aby pamiętać o nich zachować. Dotyczy to szczególnie okresu wojen.

Należy się również zastanowić nad tym czy w Słowniku nie powinny się znaleźć biografie autentycznych najbardziej zasłużonych działaczy Ruchu Przyjaciół Harcerstwa a także przedwojennych Zarządów Oddziałów i Okręgów oraz Patronatów Drużyn.

Kolejny problem to odpowiedź na pytanie czy w Słowniku winny być opublikowane jedynie biografie osób już nieżyjących czy także tych, które nadal aktywnie pracują w ZHP. Osobiście uważam, że biografie działaczy żyjących także należy opracowywać i zamieszczać w Słowniku.

Dość skomplikowaną kwestią jest ustalenie zasięgu terytorialnego poszczególnych tomów. Na przestrzeni dziejów naszego Związku wielokrotnie zmieniały się granice poszczególnych jednostek organizacyjnych. Wiele chorągwi istniejących przed laty uległo rozwiązaniu. Dlatego też należy się zastanowić kto powinien opracowywać biogramy instruktorów, którzy swą działalność prowadzili na terenie kilku chorągwi. W tej sprawie niezbędna będzie ścisła współpraca pomiędzy Chorągwiowymi Komisjami Historycznymi i zespołami redagującymi poszczególne tomy Słownika.

Inną ważną sprawą wymagającą ustalenia byłoby utworzenie zespołu autorów, którzy podjęliby się napisania biogramów działaczy harcerskich pracujących poza granicami kraju a także instruktorów z tych hufców i chorągwi, które po wojnie na skutek zmian granic Polski przestały istnieć.

Sprawą zasadniczej wagi będzie organizacja pracy zespołów opracowujących hasła w poszczególnych chorągwiach. Należy ją rozpocząć od sporządzenia kartotek osób, których życiorysy znajdują się w Słowniku. Powinny się w nich znaleźć dane personalne oraz podstawowe źródła wykorzystywane do pisania biogramu. W kartotekach można także odnotować nazwisko autora biogramu, albo osoby, która ewentualnie może go napisać. Aby kartoteki spełniły swą funkcję i były możliwie kompletne, niezbędne jest dokładne przeanalizowanie wszystkich dostępnych źródeł historycznych oraz podstawowej lektury. Pracę należy rozpocząć od dokładnego zapoznania się z zawartością dokumentów przechowywanych w archiwach harcerskich i państwowych a także znajdujących się u osób prywatnych. Opracowując kartoteki należy uwzględnić także wydawnictwa słownikowe, zarówno o charakterze ogólnopolskim /np. Polski Słownik Biograficzny/ jak i regionalnym /np. Śląski Słownik Biograficzny, Wielkopolski Słownik Biograficzny/. Niezbędne jest także zapoznanie się z treścią innych prac o podobnym charakterze /np. Materiały do słownika biograficznego kobiet uczestniczek walk o niepodległość Polski 1939-1945. Część I Próbna/. Cenne informacje możemy uzyskać także z literatury regionalnej /monografie miast, województw, dawnych powiatów/. Kolejnym źródłem jest prasa, zarówno harcerska jak i lokalna. Znajdują się w niej informacje, które mogą się okazać przydatne autorom haseł /m.in. nekrologii, wspomnienia pośmiertne a także artykuły poświęcone działalności harcerstwa/. Wielce przydatne mogą być także informacje przekazywane przez instruktorów harcerskich oraz rodziny osób, których biogramy znajdują się w Słowniku. Do relacji na-

leży się jednak odnosić dość krytycznie, gdyż zwykle nie są one pozabawione pewnej dozy subiektywizmu.

Kolejny etap pracy stanowiłoby opracowywanie biogramów. Niezbędna jest do tego instrukcja, która powinna być przez autorów ściśle przestrzegana. Ostateczny kształt biogramom nada Zespół Redakcyjny. Ze wszechmiar jest wskazane, aby w jego skład wchodził historycy.

Po opracowaniu biogramów należy dążyć do wydania Słownika drukiem. Sądzę, że mimo znanych trudności problem ten będzie można rozwiązać własnymi siłami w chorągwiach. Aby opracowanie poszczególnych zespołów chorągwiowych tworzyły jedną całość proponuję by poszczególne jego tomy miały unifikowane wymiary oraz jeden wzór okładki na której do drukowanoby jedynie nazwę chorągwi.

W wielu środowiskach ilość biogramów może być tak duża, że nie zdołają się one pomieścić w jednym tomie. W takim przypadku proponuję przyjęcie zasady wydawania Słownika tzw. systemem francuskim tzn. w każdym tomie biogramy byłyby zamieszczane alfabetycznie od litery A do Z.

Gdyby w najbliższym czasie udało się rozpocząć pracę nad Harcerskim Słownikiem Biograficznym to wówczas podczas najbliższego seminarium organizowanego przez Zespół Historyczny GK ZHP należałoby zatwierdzić zasady jego opracowywania. Nie oznacza to oczywiście, że w tych chorągwiach, które mają ku temu odpowiednie warunki pracy tej już nie należy rozpoczynać.

Poniżej zamieszczam projekt instrukcji oraz "próbny" biogram. Instrukcja dla autorów opracowania "Harcerski Słownik Biograficzny" Kielecka Chorągiew ZHP im. Stefana Żeromskiego^{1/}

I. Założenia ogólne

1. Słownik zawiera zwięzłe encyklopedycznie ujęte życiorysy osób związanych z działalnością harcerstwa na Kielecczyźnie od początku jego istnienia po czasy współczesne.
2. Słownik uwzględnia biogramy osób zmarłych i żyjących, które w szczególny sposób przyczyniły się do działalności harcerstwa na Kielecczyźnie.
3. Słownik ma ukazać wkład ludzi do rozwoju działalności harcerskiej. Wszelkie informacje wykraczające poza ten zakres winny być zredukowane do minimum

II. Zasady opracowywania biogramów

1. Biogram składa się z następujących części:
  - a/ podstawowe dane biograficzne: nazwisko i imiona, ewentual-

ne pseudonimy, dzienna data i miejsce urodzenia, imiona rodziców, nazwisko panieńskie matki, pochodzenie, ewentualna data dzienna i miejsce zgonu, miejsce gdzie został pochowany/

- b/ krótki zarys biografii: wykształcenie, zawód praca zawodowa, działalność społeczna
  - c/ zarys działalności harcerskiej: omówienie przebiegu służby, informacje na temat pełnionych funkcji, stopni harcerskich i instruktorackich, udziału w akcjach harcerskich i ew. publikacjach poświęconych harcerstwu
  - d/ wyróżnienia i odznaczenia za działalność zawodową i harcerską
  - e/ dokumentacja: informacje o miejscu druku życiorysów i innych materiałów biograficznych, ew. miejscu druku bibliografii osobowej, miejscu przechowywania rękopisów bądź innych pamiątek, danych dotyczących ikonografii
2. Objętość najobszerniejszego hasła nie może przekraczać czterech stron maszynopisu
  3. Poszczególne biogramy winny stanowić informację encyklopedyczną. Muszą być zwięzłe poprawne stylistycznie i terminologicznie, bez emocjonalnych zabarwień oraz wartościujących ocen dorobku
  4. Do Słownika wprowadzone zostaną skróty analogiczne jak w Polskim Słowniku Biograficznym
  5. Biogramy sygnowane będą imieniem i nazwiskiem autora
  6. Wskazane jest aby do biogramu załączone było zdjęcie.

¹ Przy opracowywaniu Instrukcji wzorowałem się na założeniach programowych Kieleckiego Słownika Biograficznego. Nauka i Technika, których autorem jest doc. dr hab Zbigniew Wójcik z PAN.

Edward Wołoszyn

Edward Wincenty Wołoszyn ps. "Wojciech", "Jan Karol Michalski", "Stanisław Halkiewicz", "Wojciech Mróz", ur. 11.X.1903 r. w Kielcach. Syn Jana i Marii ze Zmorskich. Pochodzenie rzemieślnicze. Zmarł 19.V.1977: w Kielcach. Pochowany na Cmentarzu Nowym w Kielcach.

16

archiwum

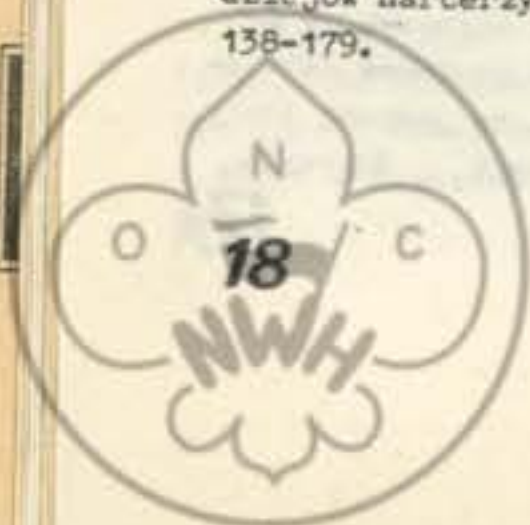
W IX.1912 r. rozpoczął naukę w szkole elementarnej w Kielcach, którą ukończył w VIII.1918 r. Od 13.VIII do 14.X.1920 ochotniczo pełnił służbę wojskową. W IV.1921 podjął pracę w Urzędzie Skarbowym w Kielcach. W l. 1924-1925 odbywał służbę wojskową w 4 p.p. Legionów w Kielcach. Następnie pracował w Urzędzie Skarbowym w Kielcach i uzupełniał wykształcenie gimnazjalne. W 1928 r. został służbowo przeniesiony do Częstochowy, gdzie pracował także w Urzędzie Skarbowym. W 1929 r. ponownie zamieszkał w Kielcach, gdzie do 4.IX.1939 pełnił różne funkcje w Urzędzie Skarbowym. W czasie II wojny światowej pracował pracował jako poborca podatkowy. Działal w konspiracji będąc członkiem Związku Walki Zbrojnej, Polskiego Związku Fowstańczego i Armii Krajowej. Po wojnie był naczelnikiem II Urzędu Skarbowego w Kielcach, w latach 1950-1954 pracował w WSS "Społem" i Centrali Tekstylniej a od VI.1954 do przejścia na emeryturę w 1969 r. w Wydziale Finansowym WRN w Kielcach. Po wojnie był działaczem ZSL, TFPR, ZBOWiD i FJN. Od 1950r. działał także w PTTK. Był przewodnikiem świętokrzyskim, opiekunem zabytków, instruktorem krajoznawstwa, przewodnikiem turystyki pieszej i górskiej. Pozostawił w rękopisie liczne prace poświęcone regionowi świętokrzyskiemu.

Do ZHP wstąpił 22.XI.1915 r. Został członkiem III zastępu w II plutonie 3 KDH im. T. Kościuszki w Kielcach. 30.IX.1917 r. złożył przyrzeczenie harcerskie na ręce Tadeusza Bieńkowskiego. 15.IV.1922r. został drużynowym 12 KDH im. St. Staszica w Kielcach. Brał udział w zlotach hufca i chorągwi kieleckiej oraz w Zlotach Narodowych w 1924 i 1929 r. W VII.1926 ukończył z wynikiem dobrym kurs instruktorski zorganizowany przez męską chorągiew łódzka. 20.IV.1927 r. został mianowany przodownikiem a 1.VIII tego roku Harcerzem Rzeczypospolitej. 1.X.1927 r. został przybocznym Komendy Hufca w Kielcach. W latach 1927/1928 pełnił funkcję przybocznego w 26 Zagłębiowskiej Drużynie Harcerskiej w Częstochowie oraz komendanta grupy starszpharcerskiej. Od 1929 r. był drużynowym 3 KDH w Kielcach oraz przybocznym Komendy Hufca, 20.IV.1929 r. został mianowany komendantem hufca kieleckiego. 7.X.1930 r. został powołany w skład Komendy Chorągwi Harcerzy w Kielcach, gdzie pełnił funkcję referenta skarbowo-gospodarczego. W l. 1936-1938 był komendantem hufca świętokrzyskiego a od 10.X.1938 r. do wybuchu wojny hufcowym w Kielcach. W 1937 r. brał udział w przygotowaniach do obchodów XXV-lecia harcerstwa na Kielecczyźnie. Od jesieni 1941 r. do jesieni 1942r. komendantem konspiracyjnej chorągwi kieleckiej Szarych Szeregów

17

/Ul. Skała/. 20.V.1945 r. ponownie wszedł w skład Komendy Chorągwi Harcerzy w Kielcach. 26.IX.1945 r. został mianowany harcmistrzem a 11.XI tego roku ponownie objął hufiec kielecki. 5.VI.1947 r. powierzono W. pełnienie obowiązków komendanta Chorągwi Harcerzy w Kielcach. Na funkcję tę został mianowany 15.VI.1948 r. Od 1.XI.1948 r. pełnił funkcję komendanta Kielecko-Radomskiej Chorągwi Harcerzy. W końcu 1949 r. przez kilka miesięcy był zastępcą komendanta Kieleckiej Chorągwi Harcerstwa. Po reaktywowaniu działalności ZHP w 1956 r. został zweryfikowany i przez kilka lat był instruktorem Komendy Chorągwi ZHP w Kielcach. Następnie przeszedł do rezerwy. Za swą działalność zawodową i społeczną otrzymał następujące odznaczenia i wyróżnienia: Medal Polska Swemu Obrońcy, Medal Dziesięciolecia Niepodległości, brązowy Medal Za Długoletnią Służbę, Srebrny Krzyż Zasługi, Krzyż Partyzancki, Medal Zwycięstwa i Wolności, Krzyż Zasługi ZHP, Złotą Odznakę PTTK, Odznakę 1000-lecia Państwa Polskiego, Odznakę Za Zasługi dla Kielecczyny i Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Był honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

J. D o b s k i "M a r y ś k a": Relacje z działalności Szarych Szeregów na terenie Kielecczyny w latach 1939-1945, mps; t e n Ź e: Udział harcerstwa Kielecczyny w walce z niemieckim okupantem w latach 1939-1945. W: Harcerstwo Kielecczyny w walce z hitlerowskim okupantem w latach 1939-1945. Materiały sesji historycznej. Kielce: ZHP Komenda Chorągwi im. Stefana Żeromskiego 1981, s. 3-19; t e n Ź e; J. S u l i g a: Harcerze Kielecczyny w latach wojny i okupacji 1939-1945. Wojskowy Przegląd Historyczny. R. XXV: /nr 4, s. 127-154; W. L o r e k: Harcmistrz Edward Wołoszyn. W: Zdziejów harcerstwa na Kielecczyźnie. Materiały sesji historycznej. Kielce: ZHP Komenda Chorągwi im. Stefana Żeromskiego 1982, s. 370-377; R. M a z u r: Harcerstwo młokie na Kielecczyźnie w latach 1912-1939. W: Z dziejów... s. 65-101; A. R e m b a l s k i: Kalendarium Harcerstwa na Kielecczyźnie 1911-1981. Kielce 1982, mps.; M. S z c z ę ś n i a k: Szkice do dziejów harcerzy kieleckich w latach 1945-1950. W: Z dziejów ..., s. 138-179.

INFORMACJE

HARCERSTWO

Na łamach miesięcznika Związku Harcerstwa Polskiego "Harcerstwo" w ostatnich latach ukazało się szereg pozycji z historii harcerstwa.

Są to artykuły traktujące o początkach harcerstwa w kraju, o początkach harcerstwa w poszczególnych regionach, artykuły ukazujące działalność różnych środowisk harcerskich na przestrzeni 70 lat działalności, a także ukazujące działalność w okresie okupacji.

W ostatnich numerach /Nr 1, 2 i 3/ ukazał się artykuł F. Bociana pt. Harcerstwo na obczyźnie.

W najbliższych numerach nr 4, 5 i 6 ukaze się artykuł T. Truchanowicza pt. ZHP na Wschodzie w latach 1940-1945. Począwszy od Nr 1/82 /maj 82/ ukazują się w formie wkładki "Materiały do chronologii historii i tradycji ZHP" w opracowaniu Michała Haykowskiego. Ukazało się do tej pory - Nr 3/83 - XII zeszytów /do końca 1942 r./. Dalsze zeszyty ukazywać się będą regularnie do zakończenia cyklu /około XX zeszytów, do 1950 r./.

W 1983 r. wprowadzono dwa nowe cykle. Cykl "Postaci z dziejów" ukazywać będzie sylwetki najwybitniejszych postaci z dziejów harcerstwa /Nr 1/83 Jerzy Braun w opr. Marii Żychowskiej; Nr 3 i 4 Aleksander Kamiński w opr. Jadwigi Wierzbiańskiej/.

W cyklu "Relacje-wspomnienia" zamieszczać będziemy spisane relacje, wspomnienia z wydarzeń, dziejów, działalności harcerskiej, najczęściej uczestników tych wydarzeń; jest to więc cykl prawie dokumentalny. Nr 3/83 - Początki harcerstwa starachowickiego; w następnych numerach o tzw. Czarnej Trzynastce Wileńskiej i nie tylko, pisać będzie Antoni Wasilewski.

Miesięcznik "Harcerstwo" dostępny jest jednak wyłącznie w prenumeracie. Cena prenumeraty rocznej: 240 zł, cena pojedynczego numeru: 20 zł.

Prenumeratę pisma można rozpocząć w dowolnym kwartale roku.

Prenumeratory indywidualni:

a/ zamieszkali na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma oddziałów RSW "Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli;

b/ zamieszkali w miastach siedzibach oddziałów RSW "Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych, przy użyciu "blankietu wpłaty", na rachunek bankowy: Centrali Kolportażu Prasy i Wydawnictw w Warszawie, ul. Towarowa 28. Nr konta: NBP Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11.

Szczegółowe warunki prenumeraty zamieszczane są w każdym numerze "Harcerstwa"; informacji udzielają także wszystkie Oddziały RSW "Prasa-Książka-Ruch" oraz urzędy pocztowe.

Marian Miszczuk

BIBLIOGRAFIA PRASY HARCERSKIEJ

/problemy badawcze/

Frasa harcerska stanowi niezwykle ważne źródło dla badających dzieje harcerstwa. Towarzyszy ona naszemu ruchowi niemal od pierwszych chwil jego istnienia bez przerwy. Trudno sobie wyobrazić pracę naukową czy popularno-naukową, poświęconą dorobkowi harcerstwa, w której nie wykorzystano by prasy harcerskiej. Zawiera ona szereg danych, których nie ma w suchych archiwalnych dokumentach, a przede wszystkim daje uważnemu czytelnikowi szansę uchwycenia ducha danej chwili dziejowej.

Z tych też powodów brak opracowań z zakresu prasy harcerskiej jest dotkliwie odczuwalny. Dotyczy to zarówno przeszłości, jak i współczesności. Nie ma zbyt wiele opracowań historycznych a zupełnie brak jest analizy dzisiaj funkcjonujących pism harcerskich. Używam tu pojęć "opracowania" lub "analizy" a przecież nie mamy nawet pełnej bibliografii prasy harcerskiej! Zestawienie pełnej bibliografii harcerskiej jest więc zadaniem pilnym.

Pierwsze kroki zostały już uczynione.^{1/}

Te pierwsze prace omawiające pewne okresy dziejów prasy harcerskiej pozwalają na sformułowanie pewnych wniosków i refleksji.

Każdy stykający się z dawną prasą harcerską, poszukujący poszczególnych piąg, wie jak trudno dotrzeć do pełnych ich kompletów. Dotyczy to zarówno prasy centralnej /"Wiadomości Urzędowe", "Skaut", "Harc mistrz", "Harcerz" itd./ jak i pism lokalnych. Brak tych pism w bibliotekach publicznych, rzadko trafiają się w zbiorach prywatnych.

Następna poważna trudność to dość często występujące braki edytorskie w poszczególnych tytułach. Trzeba pamiętać, iż w większości przypadków prasa harcerska była redagowana społecznie i raczej po amatorsku. Mamy więc pisma, w których brak jest miejscowości lub wydawcy lub daty aż do przypadków skrajnych, gdzie brak jakichkolwiek informacji poza tytułem!

Nie jest to wbrew pozorom dolegliwość miniona. Rozwój prasy harcerskiej w ostatnich trzech latach spowodował ponowny wzrost ilości tytułów prasy harcerskiej. Znowu też wiele tytułów z trudnością daje się rozszyfrować.

Z pewnością narzekania wiele tu nie pomogą. Zespół Historyczny prowadzi prace:

- po pierwsze - nad ewidencjonowaniem wszelkich tytułów prasy harcerskiej, dawnej i współczesnej,
- po drugie - stara się zebrać w zbiorach Zespołu komplety /orginały bądź kserokopie/ najważniejszych tytułów prasy harcerskiej, sprawozdań poszczególnych Zarządów Oddziałów /Okręgów/ oraz Komend Chorągwi.

W naszym przekonaniu zebranie kompletów najważniejszych pism harcerskich znacznie ułatwi dzieło badaczy historii harcerstwa.

Dla ilustracji powyższych wywodów podajemy listę poszukiwanych przez nas egzemplarzy "Wiadomości Urzędowych" oraz listę posiadanych przez Zespół Historyczny egzemplarzy pism harcerskich z lat 1960-1983. Może Nasz Czytelnicy będą w stanie pomóc nam w skompletowaniu brakujących pozycji.

^{1/} Zenon Buczewski: Czasopisma harcerskie na świecie od 1939 r. Vancouver - Kanada 1983.

Marian Miszczuk: Spis tytułów prasy harcerskiej 1911-1939. Warszawa 1983.

Chętnie kupimy, wymienimy lub pożyczymy w celu wykonania kserokopii nawet poszczególne numery.

Załącznik 1.

Zespół Historyczny posiada następujących egzemplarzy "Wiadomości Urzędowych":

- 1928 nr 3, 5/6, 7/8, 12.
- 1929 nr 1, 2, 3, 4, 5, 6/7, 8/9, 10, 11, 12.
- 1930 nr 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8/9, 11, 12.
- 1931 nr 1, 2/3, 6, 7/8, 9/10, 11/12.
- 1934 nr 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.
- 1935 nr 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.
- 1936 nr 1, 2, 5.

Załącznik 2.

Zespół Historyczny posiada następujące pisma z lat 1980-1983 /z wyłączeniem pism centralnych/.

- BRATNIE SŁOWO. Warszawa 1980-1981 - komplet.
- CZUJ DUCH. Zakopane 1980-1981 - komplet.
- CZUWAJ. Kraków 1981 nr 2, 3-4, dodatek specjalny.
- DODATEK SPECJALNY Nr 8. Poznań 1981 nr 2.
- DRUŻYNA STARSZOHARCERSKA. Zielona Góra 1981 nr 1, 3, 5.
- DYCHA. Warszawa 1981 nr 3 + dodatek nadzwyczajny.
- GONIEC. 1981 nr 1.
- GROT. Bielsko-Biała 1980 nr 1, 2. 1981 nr 3, 4, 5, 6.
- HARCERSKA CZATA. Wałbrzych 1981 nr 1.
- HARCERSKA KUNIA. Poznań 1981 nr 3 - czerwiec, 2, 4, 5.
- HARCERZ. Piła 1981 nr 3.
- HARCERZ OPOLSKI. Opole 1981 nr 2-3, 6.
- HARCERZ ŚLASKI. Katowice 1981 nr 2, 6, 8.
- HARCERZ STARSZY. Katowice 1981 nr październik-listopad, 1982. nr styczeń, marzec.
- HARCERZ STARSZY. Tarnów 1983 nr 2.
- ISKRA. Warszawa 1981 nr 7.
- KAMYCZEK. Gorzów Wielkopolski 1981 nr 1.

- KRĄG. Łódź 1981 nr 2.
- KWARTALNIK PRZYSZŁOŚĆ HARCERSTWA. Warszawa 1981 - komplet.
- MAŁY PRZEGLĄD. Zielona Góra 1981 nr 1.
- OGNISKO. Gdańsk 1981 nr 1.
- SOBIERADEK. Rzeszów 1982 nr 2.
- SOWIŃSZCZAK. Warszawa 1982 nr 1, 1983 nr 2.
- SŁĘZAŃSKIE HARCE. 1981 nr 1, 2, 3., wydanie specjalne.
- W HARCERSKIM KRĘGU. Bydgoszcz 1983 nr 1.
- W NADORZAŃSKIM GRODZIE. Wrocław nr 1-2, 3.
- WARTA. Lublin 1982 nr 1-2, 3, 4, 5, 1983 nr 6.
- ZAWISZAK. Lublin 1981 nr 12, 13.

PRZYPOMINAMY:

Skład Zespołu Historycznego GK ZHP

Sekretarz: hm PL Marianne Głowińska

Instruktorzy: hm PL Maria Żurn

/ sprawy kombatanckie /

hm Marien Miszczuk

/ pracownia historii harcerstwa /

Instruktorzy społeczni:

hm PL Zbigniew Duszota / Warszawa /

hm Stanisław Sojka / Warszawa /

phm Maria Wiśniewska / Warszawa /

hm PL Anna Szeliga-Zahorska / Kraków /

hm Zbigniew Zahorski / Kraków /

hm Barbara Zdanowska / Kielce /

► Spis treści: ◀

URZĘDOWE

- Jubileuszowa Księga Drużyn ..... s. 2
Wykaz poleceń Głównej Kwatery ZHP dla Komend Chorągwi. 1983 -
- luty /bibliografia historii/ ..... s. 2

MATERIAŁY

- Bolesław Leonhard: Od skautingu do harcerstwa ..... s. 4
Marian Miszczuk: Wacław Błażejowski "Bibliografia harcerska".. s. 9
Andrzej Rembalski: Harcerski słownik biograficzny /historikom
harcerstwa pod rozważę/ s.12

INFORMACJE

- "Harcerstwo" s.19
Marian Miszczuk: Bibliografia prasy harcerskiej /problemy ba-
dawcze/ s.20
Przypominamy: skład Zespołu Historycznego GK ZHP s.23

	HARCERSKI INFORMATOR HISTORYCZNY. Biuletyn Komisji Historycznych ZHP. Do użytku wewnętrznego. Redaktor: Marian Miszczuk. Redaktor techniczny: Barbara Józwiak. Wydaje: Zespół Historyczny GK ZHP. Nakład 500 egz. Pow.GK ZHP. Zam. Nr 795. Nr zamknięto 25.05.1983 r. Oddano do druku 11.08.1983 r.
---	---